

Is there still a need for gifted education?

An examination of current research.

Reis, S.M. & Renzulli, S. J. (2010)

Leestijd: 5 min.

In het huidige onderwijs wordt volgens Reis en Renzulli (te) veel aandacht geschonken aan remediëring en aan de voorbereiding op toetsen en allerlei vormen van testen.

Reis en Renzulli pleiten ervoor om meer aandacht te hebben voor een bredere kijk op (hoog)begaafdheid en talentontwikkeling, het nog te grote tekort aan uitdagende lessen voor deze groep leerlingen op onze scholen en het gedifferentieerd lesgeven (zowel op basis van inhoud als in instructietaal). Ze wijzen op de impact van versnelling, differentiatie en verrijking, het effect van verrijkende trajecten voor verschillende kinderen, en tot slot kijken ze ook naar de langetermijneffecten van verrijkingsprogramma's.

Een hele boterham dus, maar zeker de moeite waard om eens van dichterbij te bekijken. Laten we eens kijken naar wat ze zeggen over **een bredere kijk op (hoog)begaafdheid en talentontwikkeling**. Verscheidene onderzoeken tonen aan dat veel leerlingen hun talenten of potentieel niet kennen, o.a. door schoolse factoren die hun onderpresteren in de hand werken. Jongeren kunnen immers hun potentieel pas ontdekken en leren inzetten als men rekening houdt met hun persoonlijkheid, hun omgeving, de school, hun thuis en toevalsfactoren (waar weliswaar niemand impact op heeft). Kortom: je kan nog zo getalenteerd zijn, maar als je in een thuis- of schoolomgeving zit die daar geen aandacht aan kan of wil besteden, gaat je talent weinig tot geen kans tot ontplooiing krijgen. Of anders gezegd: ben je artistiek aangelegd en vooral geboeid door modeontwerp, dan kunnen je intellectuele capaciteiten je wel in een richting met Latijnse literatuur brengen, je oog voor mode zal minder worden ontwikkeld en je talent amper ontplooid.

Er bestaan evenveel definities van (hoog)begaafdheid als er studies zijn, zegt men wel eens. Heel wat van die studies en definities vertonen best wat overlappingen. Het is dus ondertussen niet meer mogelijk één definitie te geven aan (hoog)begaafdheid. Dat is lang anders geweest. Zelfs vandaag denkt men nog te vaak dat intelligentie enkel met een IQ-cijfer aan te tonen is. Reis en Renzulli tonen in hun onderzoeken meermaals aan dat kenmerken als **gedreven motivatie en creativiteit** óók je intelligentie bepalen. De combinatie van **leersnelheid (in de betekenis van snel begrijpen), efficiënt geheugengebruik, de wil om je talent te ontwikkelen en taakgedrevenheid** vullen het lijstje aan. Al deze kenmerken zijn bij elke bevolkingsgroep te vinden, wat hun socio-culturele of hun etnische achtergrond ook moge zijn.

En daar stopt het niet: **interesse om méér te weten, communicatievaardigheden (niet per se verbaal), inzicht, verbeelding, creatief en probleemoplossend denken, onderzoekend denken, redenering en humor** zijn evenzeer belangrijke kenmerken. Het is dus van ontzettend groot belang dat men in (school)omgevingen niet enkel kijkt naar de resultaten van deze of gene test – en dus het zuiver cognitief-intellectuele aspect bekijkt -, maar ook alle andere bovenvermelde kenmerken mee in beschouwing neemt.

Toch worden nog te veel jongeren die over deze kenmerken beschikken, niet toegelaten tot verrijkende lesprojecten. Dat heeft veelal te maken met de beperkte selectieprocedures die doorgaans worden gehanteerd. Renzulli en Reis merken in hun eigen onderzoeken en die van

hun collega's op dat een selectieprocedure voor verrijking op school best afgestemd wordt op de verzameling van bovenvermelde kenmerken, en niet alleen (of zozeer) op het behalen van hoge resultaten op het basisaanbod, ervan uitgaand dat enkel leerlingen met hoge cijfers (hoog)begaafd zijn. Is dit een pleidooi voor les op maat van ieder individu? Neen, absoluut niet. Dat kunnen we (nog) niet aan. Het is eerder de vraag of een school bereid is de eigen selectieaanpak kritisch te bekijken en wil nagaan of de leerlingen die men wil bereiken ook effectief opgemerkt worden.

Wil je **uitdagende, verrijkende (d.i. verbredende en verdiepende) lessen aanbieden**, dan begint alles bij het compacten van je leerstof. Cijfers blijven aantonen dat (hoog)begaafden nog te weinig worden uitgedaagd op school, vooral in de lagere en de secundaire scholen. Voor hoogbegaafden is het van cruciaal belang dat ze leerstof die al eerder is verworven, niet blijvend moeten herhalen. Mits wat oefening kan een leerkracht leren differentiëren zowel in verrijkende leerstof als in de bijhorende instructie(taal). Zo kan men tot 50% van wat voordien is verworven aan kennis, schrappen in oefeningen en leerstof (= compacten). De vrijgekomen tijd kan dan worden ingevuld met verrijkende oefeningen en projecten.

Onderzoek toont daarbij aan dat de *achievement* van de (hoog)begaafde leerlingen toeneemt als ze samen gezet worden voor deze curriculaire verdieping, verbreding of versnelling¹. In se geldt dit voor elke groep leerlingen, maar (hoog)begaafden hebben van alle leerlingen het meest baat bij deze aanpak. Het **langetermijneffect** is duidelijk: 80% van de leerlingen die in hun verrijkende en zelfstandig lesprogramma worden begeleid door de leerkracht (in de rol van mentor), zetten hun onderpresterende leerhouding om tot een presterende houding. Het is dus best belangrijk deze leerlingen niet in een hoekje te zetten met hun extra werk of hen helemaal alleen bepaalde leerstofonderdelen te laten verwerken. Ze hebben in dit proces echt de leraar nodig. Dit gaat ook op voor onderpresterende (hoog)begaafden leerlingen die worstelen met een leerprobleem. Zij boeken zelfs beduidend meer vooruitgang in hun gedrag, hun zelfregulatie en hun zelfbeeld (*self-esteem*) als ze mogen deelnemen aan verrijkende programma's, ondanks hun leerstoornis.

Studenten die ooit hebben gewerkt met het SEM-programma² en zo de kans kregen zich te focussen op de ontwikkeling van een eindproduct in hun eigen interessedomeinen, ondervonden hiervan voordeel later in hun leven. Daarnaast zorgt verrijking op jonge leeftijd voor een belangrijke training in productiviteit die ze in hun academische of professionele leven nodig hebben. Hun creatief probleemoplossend denkvermogen blijft immers aangesproken, net zoals hun taakgedrevenheid.

Samengevat: (hoog)begaafdheid is niet alleen maar een IQ-score. Het is zelfs méér dan dat. Leerkrachten spelen hier een zeer belangrijke rol in en kunnen dus leren differentiëren in hun lesaanbod en de bijhorende instructies. Versnellen in leerstof, instructiedifferentiatie en verrijking zijn dus belangrijk, in alle vakken en op alle domeinen. Verrijking is daarbij niet alleen voor de (hoog)begaafden belangrijk, ze tilt álle leerlingen omhoog. Vooral voor de vele onderpresterende jongeren ligt hier de oplossing.

¹ Zo kan je al je sterke leerlingen samen zetten bij een groepswork, i.p.v. ze te verdelen over de verschillende groepen in je klas. In dit laatste geval gaan ze de anderen kunnen helpen, maar zelf leren ze inhoudelijk niet veel bij. Bovendien worden ze bevestigd in de idee dat ze sterk zijn en de beste (moeten) zijn. Qua vaste mindset kan dat tellen. Zet je ze daarentegen samen in één groep, dan worden ze uitgedaagd door 'gelijken'. Ze moeten zich scherp zetten om opnieuw de beste te zijn. En dat is in dit geval een heel pak moeilijker (en dus uitdagender).

² Schoolwide Enrichment Model van Joseph S. Renzulli.